

IZLOŽBA „RIJEČKE VEDUTE IZ ZBIRKE RAZGLEDNICA MUZEJA GRADA RIJEKE”

MARIJA LAZANJA DUŠEVIĆ □ Muzej grada Rijeka, Rijeka

sl.1. Izložba *Riječke vedute iz Zbirke razglednica Muzeja grada Rijeka* u prostoru svečane dvorane Palače šećera, 2022.

sl.2. Izložba *Riječke vedute iz Zbirke razglednica Muzeja grada Rijeka* u prostoru svečane dvorane Palače šećera, 2022.

i Želimir Laszlo i Andreja Dragojević, *Priručnik preventivne zaštite umjetnina na papiru*, Hrvatski restauratorski zavod i Muzejski dokumentacijski centar, 2009.

Izložbeni postav

U Muzeju grada Rijeka, u Svečanoj dvorani Palače šećera, od 13. listopada do 7. studenoga 2022. bila je postavljena izložba *Riječke vedute iz Zbirke razglednica Muzeja grada Rijeka* autorice Marije Lazanje Dušević, više kustosice dokumentaristice Muzeja, a vizualni dio izložbe osmislila je dizajnerica Vesna Rožman.

Zbirka razglednica ima 1839 razglednica, digitaliziranih i obrađenih prema muzeološkim standardima, opisanih metapodatcima u računalnome integriranom sustavu, u bazi podataka M++, a za ovu je izložbu odabrano i predstavljeno 77 razglednica, sedam albuma razglednica i nekoliko povećanih razglednica. Svi su izložci bili s motivom riječkih veduta i podijeljeni u dvije cjeline: *Ulične vedute* i *Panoramske vedute*. Izložba je rezultat višegodišnjega marljivog i predanog stručnog rada na zbirci, a obuhvaća otkup građe, njezinu obradu, digitalizaciju, istraživanje različitih arhivskih materijala kojima su uspješno otkrivane dodatne činjenice vezane za tisak razglednica, tiskare i fotografe na riječkome i hrvatskom području, pripremu građe za izložbu, marketinški dio te osmišljavanje zvukova i projekcija koje su izložbu učinile vizualno atraktivnom s obzirom na zahtjevnost izlaganja.

Ovo je druga u nizu izložba iz Zbirke razglednica. Prva je bila *Pozdrav iz Rijeka / Un saluto da Fiume*, postavljena 2018. godine, na kojoj je predstavljena cijela Zbirka s nizom različitih motiva.

Osim po načinu izlaganja, koje je zahtjevno s obzirom na vrstu muzejskog predmeta, izložba *Riječke vedute iz Zbirke razglednica* specifična je po tome što su na njoj prezentirana dva najatraktivnija i najčešća motiva iznimno zanimljiva korisnicima Muzeja, a ujedno su najčešće traženi motivi Zbirke. Vrlo zahtjevan dio izložbe bilo je osmišljavanje načina izlaganja s obzirom na to da je riječ o dvorani palače iz 18. stoljeća, čiji su zidovi obloženi imitacijom mramora, a pod je u *terrazzo* izvedbi, zbog čega dvorana predviđena za izlaganje plijeni pozornost i dominira nad muzejskim predmetom, pa je svako izlaganje u njoj svojevrsan izazov. Razglednice su postavljene u osvjetljene vitrine, sukladno muzeološkim standardima.¹ Odabir vitrina pokazao se dizajnerski mudrim rješenjem jer je to bio dobar kompromis između zadanoga arhitektonsko-povijesnog okvira interijera

dvorane i klasičnih vitrina s izlošcima. U prostoru su na monitorima prezentirane i digitalizirane razglednice s motivima veduta koje su za potrebe izložbe „oživljene” na način da im je dodan zvuk koji vjerno reproducira motive samih razglednica. Budući da je riječ o akustički prikladnom prostoru, prezentiranim je zvukovima ostvaren bitan ambijentalni zadatak. Uz izložbu je tiskano 26 plakata, tri *roll up* banera te 200 deplijana i 77 legendi, a likovnu pripremu za tiskane materijale realizirala je muzejska informatičarka Kristina Pandža.

Izložba je imala odličan odaziv i privukla je velik broj posjetitelja, a razgledali su je i posjetitelji koji su u Muzej dolazili ciljano – gledati stalni postav, jer je Svečana dvorana u sklopu dijela stalnog postava. Za Kanal RI i RTV Sloveniju – TV Kopar snimljeni su priloz i izložbi te su objavljeni tekstovi o izložbi, a napise su objavili i *Novi list*, *Torpedo.media* te mnoge mrežne stranice.

Glavni cilj izložbe bio je prezentacija najtraženijeg motiva Zbirke razglednica te promocija Zbirke, a sve u kontekstu prezentacije riječke povijesti, razvoja razglednice u 19. i početkom 20. stoljeća, prezentacije razdoblja *zlatnog doba razglednice* i zlatnog doba povijesnog razvoja Rijeka, odnosno razdoblja u kojemu je razglednica odigrala veliku ulogu u promociji Rijeka na prostoru Austro-Ugarske Monarhije i na širem prostoru. U vrijeme industrijskog razvoja Rijeka razglednice su imale socijalno-gospodarsku komponentu koja je pridonijela promociji grada jer su osim komunikacijske i turističke uloge prenosile i slikovno-tekstualnu poruku i poziv na „bolji život”, odnosno na život u gradu koji nudi posao, a nerijetko se iz njih mogla iščitati i mogućnost o vlastitom napretku u velikom, urbanom, modernom i tehnološki naprednom gradu, što je Rijeka tada bila. Stoga Muzej svakom novom izložbom razglednica podsjeća svoje korisnike upravo na to.

Gradske i panoramske vedute

Veduta je vjerni prikaz dijela grada (ulice, trga) ili krajolika s arhitektonskim objektima, a zadatak joj je prezentirati određenu lokaciju, ali često i izazvati emociju promatrača. Osnovni element vedute je perspektiva, kojom se ostvaruje privid prostornosti. Gradske vedute „oživljene” su sitnim ljudskim likovima i skupinama ljudi koji

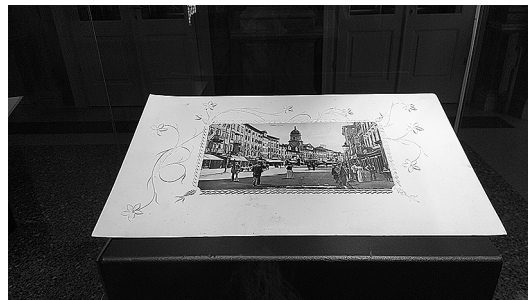
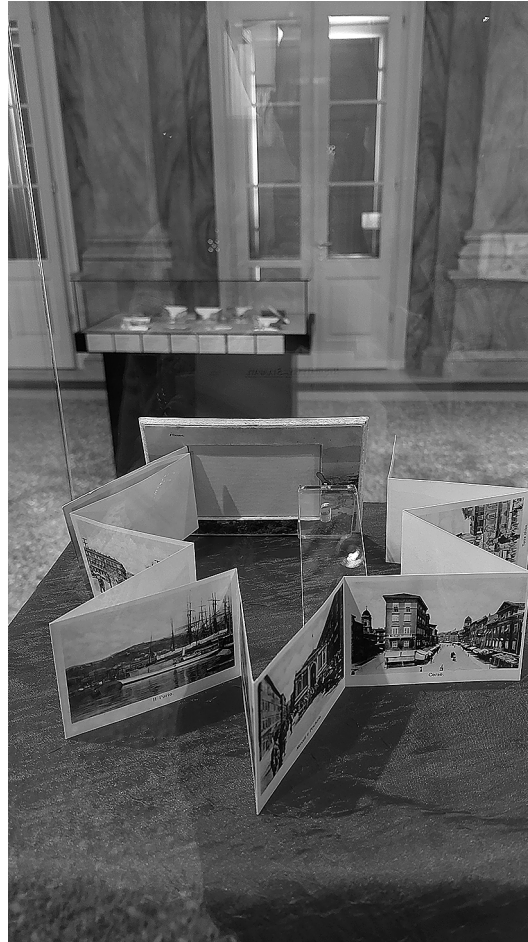

pridonose perspektivi kadra te su oni katkad „retušem” montirani i naknadno dodani.

Na razglednicama Rijeke prikazivane su ulice koje su bile omiljene kao prometni koridori (sjecišta trgova i najprometnijih ulica), druge su bile zanimljive zbog arhitektonskih zdanja koja su bila njihov sastavni dio (hoteli, crkve, sinagoge, kolodvorske zgrade, upravne zgrade različitih udruženja, škole, lječilišta i trgovine), ali i zbog Rječine, Mrtvog kanala i granice, zbog povijesnih ličnosti po kojima su ulice dobivale imena, kao i zbog hortikulturnih rješenja kojima su se Riječani ponosili te ih tiskali kao propagandne motive. Najčešće prikazivane gradske vedute na razglednicama Zbirke jesu Korzo, Riva te dijelovi ulica oko Mrtvog kanala i kazališta. Na takvim je razglednicama uočljiv izniman talent fotografa koji su ih snimali, što potvrđuju fotografski kadrovi i pristup perspektivi, vještina hvatanja trenutka, neposrednost i vjerno predočivanje „stvarnog života s dočaravanjem atmosfere” s početka 20. stoljeća.

Na izložbi su posebno istaknuti primjerci koji su prezentirali gradsku vrevu i svakodnevni život u gradskim panoramama iz 1920-ih i 1930-ih godina jer su takve razglednice rijetkost Zbirke.

Posebnost Zbirke su i albumi s „panoramskim” razglednicama. Panorame su najčešća inspiracija za izradu

trik-razglednica i preklopnih razglednica te za montažu kadra.

Panorame gradova omiljeni su motiv razglednica jer se njima slala opća ilustrirana poruka o gradu. Uz panoramu mjesta često su bili otisnuti pozdravni tekstovi, pa katkad nije bilo potrebe za dodatnim tekstom pošiljatelja, što je pridonijelo popularnosti upravo takvih motiva. Panorame Rijeke na razglednicama vrijedan su urbanistički i povijesno-dokumentarni prikaz grada.

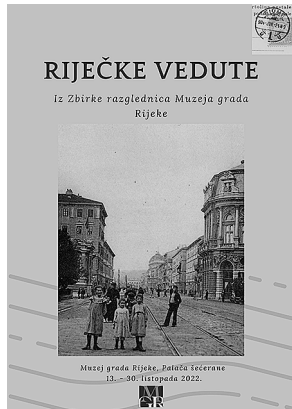
Najstarija panorama u Zbirci potječe iz 1892. godine. Od tada do danas na takvim se razglednicama može pratiti urbanistički razvoj Rijeke te promjene u tehnološkom razvoju luke, vrste i broj jedrenjaka i brodova, razvoj željeznice i sl. Često je riječ o motivima i primjercima razglednica koje su se čak desetljećima pretiskivale,

sl.3.-6. Detalji izložbenih vitrina

sl.7. Razglednica iz Zbirke razglednica, Veduta Piazza Ürményi, MGR-17645

sl.8. Razglednica iz Zbirke razglednica, Fiume- Palazzo Modello, Teatro Comunale e Mercati, MGR-17648

sl.9. Plakat izložbe Riječke vedute iz Zbirke razglednica Muzeja grada Rijeke

sl.10 Razglednica iz Zbirke razglednica, Veduta Fiume, MGR-15749

a kadrovi su se „skraćivali” ili retuširali. U Zbirci postoji nekoliko inačica panorama koje se često ponavljaju: pogled s Trsata, pogled s Kalvarije prema Školjčicu i Sušaku, pogled s Kozale, Sušak fotografiran s Porto Baroša, pogled s Brajde prema Belvederu. Rijetki su pogledi s Turnića i iz zapadnog dijela grada prema istoku, a najčešći su oni s Trsata, s Molo longa ili s mora. Najviše primjeraka s motivima gradskih i panoramskih veduta sačuvano je od tiskara Stengel & Co. i Francesca Slocovicha, a slijede primjerci tiskara Saula Davida Modiana, M. I. Banića, Giovaniya Jerouschega, Celestina Mayera, Purger & Co., C. Ledermanna Jr., Eduarda Schambika.

Zbirka kao ishodište realizacije izložbe

Zbirka razglednica osnovana je 2014. godine, kada su 92 razglednice izdvojene iz Zbirke fotografija. U idućih nekoliko godina otkako je Zbirka utemeljena i dobila voditeljicu prijavljena je u niz digitalizacijskih programa te je sustavno digitalizirana. Najveći dio predmeta stečen je otkupom muzejske građe, a manji je dio dobiven donacijama. Motivi razglednica cijele Zbirke pokrivaju

isključivo topografsko područje današnje Rijeke i riječke okolice, uz razglednice povezane sa znamenitim Riječanima, a nastale su od 1890-ih do 1960-ih godina. Prema dataciji, najveći broj predmeta iz Zbirke pripada razdoblju od 1896. do 1930., a najzastupljenije su razglednice tzv. zlatnog doba razglednica (od 1897. do 1914.).²

Rijetki primjerci u Zbirci izrađeni su tehnikom kromolitografije, velik broj njih napravljen je tehnikom bakrotiska, najveći broj pripada tehnici svjetlotiska, a manji broj primjeraka izrađen je u fototehnici. Razglednice su najčešće tiskane dvojezično i trojezično, a u kasnijem su razdoblju jednojezične. Jezici su najčešće talijanski, hrvatski, talijansko-hrvatski, talijansko-njemački, mađarsko-talijanski, mađarsko-talijansko-hrvatski, mađarsko-talijansko-njemački, malokad francuski i engleski.

Uvidom u dokumentaciju i ispunjene formulare *Zahtjeva za uvid u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju*, evidentno je da vanjski posjetitelji najčešće traže fotografije razglednica s motivima gradskih veduta. Zahvaljujući bazi podataka računalnog sustava M++, u kojemu su organizirano unošeni ključni metapodatci, pregledavanje tražene građe pojednostavnjeno je i olakšano, a izvornik je zaštićen i brzo dostupan jer je građa digitalizirana. Fotografije se upotrebljavaju u dokumentacijske, znanstvenoistraživačke i obrazovno-edukacijske svrhe, premda je u posljednje vrijeme zabilježeno i veliko zanimanje brojnih građana za razglednice, uglavnom radi osobnih komercijalnih potreba.

Muzej svake godine planira otkup razglednica ovisno o raspoloživim sredstvima te prosječno otkupi tridesetak razglednica koje se tematski nadovezuju na planirane izložbe ili su rarietne te je njima potrebno upotpuniti Zbirku. Proteklih godina otkupljen je veći broj od plani-

² Ivan Bogavčić, „Dalmatinske razglednice od njihova nastanka do kraja zlatnog doba”, u: Igor Goleš, *Zaboravljena Dalmacija*, Split, 2015.

sl.11. Razglednica iz Zbirke razglednica, Veduta Piazza Scarpa, MGR-17652

ranoga upravo radi realizacije stalnog postava u Palači šećera, a rijetki su primjerci Zbirke izloženi u samom postavu, dok je velik broj njih poslužio kao ilustrativni materijal za videoprezentacije stalnog postava, za kataloge, vodiče stalnog postava i muzejske suvenire.

LITERATURA

1. Laszlo, Želimir i Andreja Dragojević. *Priručnik preventivne zaštite umjetnina na papiru*. Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod i Muzejski dokumentacijski centar, 2009.
2. Bogavčić, Ivan. „Dalmatinske razglednice od njihova nastanka do kraja zlatnog doba”. U: Igor Goleš. *Zaboravljena Dalmacija*. Split, 2015.
3. Leko, Krunoslav. *Umijeće sakupljanja razglednica*. Ex Libris, 2015.

Primljeno: 30. kolovoza 2023.

THE EXHIBITION RIJEKA VIEWS – FROM THE PICTURE POSTCARD COLLECTION OF RIJEKA MUNICIPAL MUSEUM

Nine years ago, Rijeka Municipal Museum founded the Picture Postcard Collection and systematically stepped up expert museum work on the material; postcards have been bought according to a plan and have been continually digitised through a series of projects and furnished with metadata in the computer database. In addition, various thematic exhibitions are being produced, with further planned, in which on the one hand the materials of the collection are shown and on the other the history of Rijeka and the local heritage.

In the exhibition *Rijeka Views – from the Collection of Picture Postcards of Rijeka Municipal Museum*, which was put on in autumn 2022 in the Grand Hall of the Sugar Refinery Building the most in-demand and popular postcards from the collection were presented; this was the second in the series of exhibitions in plan.

A very demanding part of the exhibition was to devise a manner of displaying them; the hall of the 18th century palace, with its walls of faux-marble and terrazzo flooring tends to dominate and overwhelm museum objects, so any kind of exhibition in it is a challenge.

The choice of classic display cases proved to be a solution representing a compromise between the given framework of the historical architecture of the hall interior and the classic display cases with the exhibits.